

Binnenzicht van de woning Walravens in de Karel Ledeganckstraat 21. (in: Geert CONAERTS, Annelies TOLLET, Lucas VANCLOOSTER, *Vilvoorde. Staalkaart van moderne architectuur*, p. 89)

beperkte oppervlakte slaagden de ontwerpers erin de leefkwaliteit te optimaliseren door creatief aan de slag te gaan met ruimte en licht. Ze zetten nieuwe materialen en technieken op een ingenieuze manier in om de woonkwaliteit binnen de vrij traditionele typologie van de rijwoning te vergroten. Daarbij was het experiment geen motief op zich: wat goed was, kon blijven in dit voldragen modernisme.

De titel van het boek is zeer juist gekozen: staalkaart. Het is een bonte mengeling van een inleidend historisch essay over de huisvestingspolitiek in Vilvoorde, korte biografische overzichten van Engels en De Winter, interviews met allerlei betrokkenen en enkele nabeschouwingen, onder andere van een fotograaf met een grote voorliefde voor de vormtaal van de fifties. Als lezer weet je niet altijd waarom bepaalde interviews werden opgenomen, of waarom over andere woningen geen interview werd gepubliceerd. Het boek ambieert niet dé oevrecatalogus te zijn van de twee besproken architecten. Ook wagen de makers van het boek zich niet aan grondige architectuurkritische of -theoretische beschouwingen over het werk van Engels en De Winter. Mil De Kooning maakte al een grondiger studie van het hele oeuvre van Lucien Engels, waarvan de neerslag te vinden is in twee omstandige publicaties.¹ We vermoeden dat het bestaan van die publicaties de makers van *Staalkaart van moderne architectuur* deed beslissen zich strikt te beperken tot het Vilvoordse deel van het oeuvre van de architecten. Die streng afgebakende uitgangspositie is

verdedigbaar, ware het niet dat net de opdrachten buiten Vilvoorde een breder scala aan typologieën bevatte. Het is een gemiste kans dat de invloed van de ontwerpen van buiten Vilvoorde op de Vilvoordse projecten onbelicht blijft.

Staalkaart van moderne architectuur wil dus vooral de aandacht vestigen op de kwaliteit van de architectuur van De Winter en Engels in Vilvoorde, met fotomateriaal en verhalen van mensen die de architectuur dagelijks gebruiken. Het boek ambieert uitdrukkelijk een breder publiek bewust te maken van het unieke van dat oeuvre. Vanuit dat oogpunt is het erg relevant om het boek nu te maken. Veel van de oorspronkelijke eigenaars verlaten momenteel immers de panden, waardoor ze leegstaan of verkocht moeten worden. Op die momenten is het erfgoed erg kwetsbaar. Het boek trekt daarbij geenszins uitsluitend de kaart van een behoudsgezinde erfgoedvisie. In de interviews en de projectbeschrijvingen komen ook de zwakke plekken van de moeizaam verouderende architectuur aan bod, waarvan koudebruggen en de gebrekkige geluidsisolatie de meest voorkomende pijnpunten zijn. *Staalkaart van moderne architectuur* toont meer en minder geslaagde voorbeelden van hoe bewoners het patrimonium aanpassen aan de noden van vandaag. Daarbij laat het fotomateriaal zien dat het vaak sterk visuele implicaties heeft als de gebouwen in overeenstemming worden gebracht met hedendaags wooncomfort. In een kort essay gaan Caroline Berckmans en Pierre Bernard, auteurs en curatoren van een boek en een tentoonstelling over de Brusselse architectuur in de jaren 1950 en 1960, dieper in op de huidige condities van het patrimonium van de jaren 1950.² Dat is uiteraard geen nieuwe boodschap. Internationale netwerken als DOCOMOMO buigen zich net over die complexe kwestie. Telkens weer wordt er verwezen naar de spanning tussen het oorspronkelijk ontwerp en het hedendaags gebruikscomfort en naar de toen experimentele materialen en bouwtechnieken die, zo blijkt, erg gevoelig zijn voor de tand des tijds. Keer op keer komen in de discussies daarover twee zaken naar voren: het belang aan draagvlak voor die architectuur en het belang van documentatie erover. *Vilvoorde. Staalkaart van moderne architectuur* biedt een bescheiden, maar waardevolle bijdrage aan die dubbele noodzaak.

¹ Mil DE KOONING, Lucien Engels. In: *Vlees en beton*, (1995)26-27; Mil DE KOONING & Geert BEKAERT, Lucien Engels. *Architectuur, kunst, design*. In: *Vlees en beton*, (2009)80.

² Caroline BERCKMANS & Pierre BERNARD, *Bruxelles '50 '60. Architecture moderne au temps de l'Expo 58*, Brussel: Editions Aparté, 2007.